प्रदेश लोक सेवा आयोग, कर्णाली प्रदेश

प्रदेश निजामती सेवा र स्थानीय सेवाको स्वास्थ्य सेवा, आयुर्वेद समूह, जनरल आयुर्वेद उपसमूह, सहायकस्तर चौथो तह, वैद्य वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक लिखित परीक्षाको पाठ्यक्रम र परीक्षा योजना

पाठ्यक्रमको रुपरेखाः यस पाठ्यक्रम योजनालाई दुई चरणमा विभाजन गरिएको छ।

परीक्षाको चरण	परीक्षाको किसिम	पूर्णाङ्क
प्रथम चरण	लिखित परीक्षा (Written Examination)	२००
अन्तिम चरण	कम्प्युटर सीप परीक्षण (Computer Skill Test)	१०
	अन्तर्वार्ता (Interview)	३०

परीक्षा योजना (Examination Scheme)

१. प्रथम चरणः लिखित परीक्षा (Written Examination) पूर्णाङ्कः २००

<table>
<tr><th>पत्र</th><th>विषय</th><th>पूर्णाङ्क</th><th>उत्तीर्णाङ्क</th><th colspan="2">परीक्षा प्रणाली</th><th>प्रश्नसंख्याxअङ्क</th><th>समय</th></tr>
<tr><td rowspan="2">प्रथम</td><td>सामान्य ज्ञान र सार्वजनिक व्यवस्थापन (General awareness & Public management)</td><td rowspan="2">१००</td><td rowspan="2">४०</td><td rowspan="2">वस्तुगत (Objective)</td><td rowspan="2">बहुवैकल्पिक प्रश्न (MCQs)</td><td>२०x२=४०</td><td rowspan="2">४५ मिनेट</td></tr>
<tr><td>सेवा सम्बन्धी ज्ञान (Service Based knowledge)</td><td>३०x२=६०</td></tr>
<tr><td>द्वितीय</td><td>प्राविधिक विषय (Technical Subject)</td><td>१००</td><td>४०</td><td>विषयगत (Subjective)</td><td>छोटो उत्तर
लामो उत्तर</td><td>१२x५=६०
४x१०=४०</td><td>२ घण्टा १५ मिनेट</td></tr>
</table>

२. अन्तिम चरणः कम्प्युटर सीप परीक्षण र अन्तर्वार्ता पूर्णाङ्कः ४०

पत्र/विषय	पूर्णाङ्क	परीक्षा प्रणाली
कम्प्युटर सीप परीक्षण (Computer Skill test)	१०	प्रयोगात्मक (Practical)
अन्तर्वार्ता (Interview)	३०	मौखिक (Oral)

द्रष्टव्यः

१. यस पाठ्यक्रम योजनालाई प्रथम चरण र अन्तिम चरण गरी दुई चरणमा विभाजन गरिएको छ।
२. प्रश्नपत्रको भाषा नेपाली वा अङ्ग्रेजी वा नेपाली र अङ्ग्रेजी दुवै हुन सक्नेछ।
३. परीक्षाको भाषा नेपाली वा अङ्ग्रेजी अथवा नेपाली र अङ्ग्रेजी दुवै हुन सक्नेछ।
४. खुला र समावेशी समूहको एउटै प्रश्नपत्रबाट परीक्षा सञ्चालन हुनेछ।

५. प्रथम पत्र र द्वितीय पत्रको लिखित परीक्षा छुट्टाछुट्टै हुनेछ। दुवैपत्रको परीक्षा एकैदिनमा वा छुट्टाछुट्टै दिनमा लिन सकिनेछ।

६. वस्तुगत बहुवैकल्पिक (Multiple Choice) प्रश्नहरुको गलत उत्तर दिएमा प्रत्येक गलत उत्तर बापत २० प्रतिशत अङ्क कट्टा गरिनेछ। तर उत्तर नदिएमा त्यस बापत अङ्क दिइने छैन र अङ्क कट्टा पनि गरिने छैन।

७. बहुवैकल्पिक प्रश्नहरु हुने परीक्षामा मोवाईल फोन, स्मार्ट वाच, क्याल्कुलेटर जस्ता सामग्रीहरु प्रयोग गर्न पाइने छैन।

८. विषयगत प्रश्नहरुको हकमा तोकिएको अङ्कमा एउटा लामो प्रश्न वा एउटै प्रश्नका दुई वा दुई भन्दा बढी भाग (Two or more parts of a single question) वा एउटा प्रश्न अन्तर्गत दुई वा बढी टिप्पणीहरु (Short notes) सोध्न सकिनेछ।

९. परीक्षामा सोधिने प्रश्नसंख्या, अङ्क र अङ्कभार यथासम्भव सम्बन्धित पत्र/विषयमा दिईए अनुसार हुनेछ।

१०. विषयगत प्रश्न हुने पत्र/विषयका प्रत्येक भाग/खण्डका लागि छुट्टाछुट्टै उत्तरपुस्तिकाहरु हुनेछन्। परीक्षार्थीले प्रत्येक भाग/खण्डका प्रश्नहरुको उत्तर सोही भाग/खण्डको उत्तरपुस्तिकामा लेख्नुपर्नेछ।

११. यस पाठ्यक्रम अनुसारका पत्र/विषयका विषयवस्तुमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि पाठ्यक्रममा परेका कानून, ऐन, नियम तथा नीतिहरु परीक्षाको मिति भन्दा ३ महिना अगावै संशोधन भई कायम रहेका विषयवस्तुलाई यस पाठ्यक्रममा परेको सम्झनु पर्दछ।

१२. प्रथम चरणको लिखित परीक्षाबाट छनौट भएका उम्मेदवारहरुलाई मात्र अन्तिम चरणको कम्प्युटर सीप परीक्षण र अन्तर्वार्तामा सम्मिलित गराइनेछ।

१३. प्रथम चरणको लिखित परीक्षाको प्राप्ताङ्क, अन्तिम चरणको कम्प्युटर सीप परीक्षण र अन्तर्वार्ताको प्राप्ताङ्कको आधारमा अन्तिम परीक्षाफल प्रकाशित गरिनेछ।

१४. यस भन्दा अगाडि लागू गरिएको माथि उल्लेखित सेवा, समूहको पाठ्यक्रम खारेज गरिएको छ।

१५. पाठ्यक्रम लागु हुने मितिः २०८१।११।०५

प्रदेश लोक सेवा आयोग, कर्णाली प्रदेश

प्रदेश निजामती सेवा र स्थानीय सेवाको स्वास्थ्य सेवा, आयुर्वेद समूह, जनरल आयुर्वेद उपसमूह, सहायकस्तर चौथो तह, वैद्य वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक लिखित परीक्षाको पाठ्यक्रम

प्रथम पत्र (Paper I): सामान्य ज्ञान र सार्वजनिक व्यवस्थापन तथा सेवा सम्बन्धी ज्ञान

भाग (Part I):

सामान्यज्ञान र सार्वजनिक व्यवस्थापन

(General awareness & Public management)

खण्ड (Section -A) (१०प्रश्न×२अङ्क=२०अङ्क)

१. सामान्य ज्ञान (General Awareness)

१.१. नेपालको भौगोलिक अवस्था, प्राकृतिक स्रोत र साधनहरु

१.२. कर्णाली प्रदेशको ऐतिहासिक, सांस्कृतिक र सामाजिक अवस्था सम्बन्धी जानकारी

१.३. कर्णाली प्रदेशको आर्थिक अवस्था र चालु आवधिक योजना सम्बन्धी जानकारी

१.४. मानव जीवनमा प्रत्यक्ष प्रभाव पार्ने विज्ञान र प्रविधिका महत्त्वपूर्ण उपलब्धिहरु

१.५. दिगो विकास, वातावरण प्रदुषण, जलवायु परिवर्तन र जनसङ्ख्या व्यवस्थापन

१.६. नेपालको संविधान (भाग १ देखि भाग ५ सम्म र अनुसूचीहरु)

१.७. संयुक्त राष्ट्र संघ, सार्क, बिमस्टेक सम्बन्धी जानकारी

१.८. राष्ट्रिय महत्त्वका समसामयिक गतिविधिहरु

खण्ड (Section-B) (१०प्रश्न×२अङ्क= २०अङ्क)

२. सार्वजनिक व्यवस्थापन (Public management)

२.१. कार्यालय व्यवस्थापन

२.१.१ कार्यालयः परिचय, महत्त्व कार्य र प्रकार

२.१.२ सहायक कर्मचारीका कार्य र गुणहरु

२.१.३ कार्यालय स्रोत साधनः परिचय र प्रकार

२.१.४ कार्यालयमा सञ्चारको महत्त्व, किसिम र साधन

२.१.५ कार्यालय कार्यविधिः पत्र व्यवहार, दर्ता र चलानी, फाइलिङ, परिपत्र, तोक आदेश, टिप्पणी लेखन

२.१.६ अभिलेख व्यवस्थापन

२.२. प्रदेश निजामती सेवा ऐन र स्थानीय सेवा ऐनमा भएका व्यवस्थाहरु

२.२.१ निजामती सेवाको गठन, संगठन संरचना, पदपूर्ति गर्ने तरिका र प्रक्रियाहरु

२.२.२ कर्मचारीको नियुक्ति, सरुवा, वढुवा, बिदा, विभागीय सजाय र अवकाश

२.२.३ कर्मचारीले पालना गर्नुपर्ने आचरण, नैतिक दायित्त्व र कर्तव्यहरु

२.३. सार्वजनिक सेवा प्रवाहको अर्थ, सेवा प्रवाह गर्ने निकाय, तरिका र माध्यमहरु

२.४. मानव अधिकार, सुशासन र सूचनाको हक सम्बन्धी सामान्य जानकारी

२.५. सार्वजनिक वडापत्र

भाग (Part II):

सेवा सम्बन्धी ज्ञान (Service Based Knowledge) (३०प्रश्न×२अङ्क=६०अङ्क)

१. मौलिक सिद्धान्त

१.१. आयुर्वेद अवतरण, प्रमुख ग्रन्थ, प्रकृति, शरीर, इन्द्रिय, मन र आत्मा, दोष, भेद, स्थान, कर्म, ज्ञान, धातु उपधातु, मल, संख्या नाम, पंचमहाभूत

२. शरीर रचना र क्रिया विज्ञान

२.१. कोष, संगठन, तन्तु प्रकार, अस्थि प्रकार, संख्या, कर्म विभाजन, गणना, षडंग शरीर, सन्धि, प्रकार, कार्य, मांशपेशी, सामान्य प्रकार, नसा, स्वरयन्त्र, श्वासनली, फुफुस, मुख, दन्त, लालाग्रन्थी, अन्ननली, आमाशय, ग्रहणी, क्षुद्रान्त्र

२.२. रक्तसञ्चार प्रणाली, हृदय, मर्म, ओजधमनी, शिरा, रक्त, उत्सर्जन प्रणाली, स्त्री पुरुष प्रजननांग, पंचेन्द्रियहरुको रचना र क्रिया सम्बन्धी सामान्य ज्ञान, जीवनीय घोल (Electronic Fluid) को ज्ञान, पि.एच. मात्रा

३. द्रव्यगुण

३.१. द्रव्यगुण शास्त्र, परिचय, प्रयोजन, वर्णित पाँच एवं सात पर्दाथ, द्रव्य लक्षण, कर्म, समवाय, कारण द्रव्य, कार्य द्रव्य, वर्गीकरण, रस, गुण, वीर्य, विपाक प्रभावको परिभाषा, भेद, कर्म, विशाक्त गुण, औषधिको संग्रह, संरक्षणको ज्ञान

३.२. पारिभाषिक शब्दहरुः दीपन, पाचन, शमन, अनुलोमन, स्रंसन, भेदन, रेचन, वमन, संशोधन, छेदन, लेखन, ग्राही, स्तम्भन, रसायन, बाजीकर, व्यवायी, विकासी, मदकारी, अभिष्यन्दी, योगवाही, बृहण आदि कर्मको ज्ञान

३.३. द्रव्य नाम र सामान्य प्रयोग ज्ञानः त्रिफला, त्रिकटु, चतुरुष्ण, पञ्चकोल, षडउष्ण, चतुर्वीज, पंचतिक्त, लघुपञ्चमूल, वृहतपञ्चमूल, दशमूल, अष्टवर्ग, पञ्चवल्कल, पञ्चतृण, जीवनीयगण, क्षाराष्टक, उपविष, अम्लगण, चतुस्नेह, शीलाजित, रसाञ्जन

३.४. द्रव्यहरुको आमयिक प्रयोग, प्रमोज्य अंग, मात्राको सामान्य ज्ञानः आर्द्रक, आमलकी, अहिफेन, अशोक, आरग्वध, अश्वगन्धा, अर्क, इन्द्रयव, उशीर,उदूम्बर, एला, एरण्ड, कुपिलु, कुटज, कुटकी, किराततिक्त, कम्पिल्लक, कटफल, कुमारी, कुश, कास, कुष्ठ, खदिर, गुञ्जा, गुग्गुल, गुडूची, गोक्षुर, चांगेरी, चित्रक, चन्दन, जपा, जटामसी, जीरक, जातीफल, तुलसी, दुर्वा, दारुहरिद्रा, द्रोणपुष्पी, धातकी, धत्तुर, धान्यक, पिप्पली, पिपल, प्रियंगु, पाठा, पलास, पृश्निपर्णी, पुनर्नवा, बला, वृहती, बर, बरुण, बिल्व, बाकुची, बिडंग, बंशलोचन, विभीतक, भृंगराज, भूम्यामलकी, मुस्तक, मूलक, मण्डुकूपर्णी, मञ्जीष्ठा, यष्टिमधु, यवानी, रसोन, रुद्राक्ष, लवंग, लाक्षा, वचा, वत्सनाभ, वासक, सर्पगन्धा, सारिवा, हरितकी, हरिद्रा, हिंगु, त्रिवृत्त, सतुवा, पदमचाल, पाँचऔंले, केशर, मुसली, सुगन्धवाल

४. रस शास्त्र तथा भैषज्य कल्पना

४.१. रसशास्त्र परिचय र पारिभाषिक शब्द

४.२. रस (पारद), महारस (अभ्रक, माक्षिक, शिलाजित), उपरस (गन्धक, गैरिक), साधारण रस, (नवसादर, हिंगुल), सुधावर्ग (चुना, खटिका, दुग्धपाषाण, यवक्षार, सर्जिकक्षार, गोदन्ति, कपर्दक, शुक्ति, शंख, मृगश्रृंग, मयूरपुच्छ), रत्न (मोति, प्रवाल), धातु, उपधातु (मण्डुर), विष (स्थावर, जांगम), परिचय – बत्सनाभ, हरिताल, मनशिला, शंखीया एवं उपविष (कुचिला, भल्लातक, धत्तुर, भांग, अहिफेन, गुञ्जा, अर्क) हरुको परिचय, नाम, शोधनविधि, गुणकर्म, मात्रा, प्रयोग, सहपान, अनुपानको सामान्य ज्ञान

४.३. भैषज्य कल्पनाः भैषज्य कल्पनाको परिचय, महत्व, शुद्धिकरण महत्व, औषध स्रोत, पंचविध कषाय कल्पना (निर्माण विधि, मात्रा, प्रयोग सामान्य ज्ञान)

४.३.१. चूर्ण (त्रिफला, सितोपलादि, अविपतिकर,सुदर्शन, हिंगवाष्टक, सन्दिपन, तालिसादि, पुष्यानुग)

४.३.२. वटी (योगराज गुग्गुल, कैशोरगुग्गुल, काञ्चनारगुग्गुल, त्रिफलागुग्गुल, गोक्षुरादिगुग्गुल, लाक्षादिगुग्गुल, भुवनेश्वर वटी, आरोग्यवर्धनि, कुटजघन वटी, चन्द्रप्रभा, खदिरादि, चित्रकादि)

४.३.३. अवलेह (वासावलेह, चित्रकहरीतकी, हरीद्राखण्ड, कण्टकार्यावलेह, कुटजावलेह, च्यवनप्राश)

४.३.४. अञ्जन रसाञ्जन

४.३.५. आसव/अरिष्ट (कुमरीर्यासव, द्राक्षासव, लेहासव, दशमुलारिष्ट, अशोकरिष्ट, कुटजारिष्ट, अभयारिष्ट, सारस्वतारिष्ट, लेहासव, पत्रांगासव, कनकासव)

४.३.६. घृत/तैल त्रिफला घृत, लशुन तेल, सिक्थ तेल, जात्यादि तेल, काशिशादितेल, मरीच्यादि, तुवरक तेल, महानारयण, षडविन्दु विल्वतेल गुण, मात्रा, प्रयोग बारे सामान्य ज्ञान

४.३.७. मलहम: दद्रुविद्रावण मलहम, गन्धकाद्य मलहम आदिको निर्माण, गुण, मात्रा, प्रयोग बारे सामान्य ज्ञान

५. स्वस्थवृत्त निदान चिकित्सा

५.१. स्वस्थवृत्तको परिभाषा, स्वास्थ्य लक्षण, रोग कारण, लक्षण, दिनचर्या, ऋतुचर्या, जनपदोध्वंश, ओकसात्म्य, धारणीय अधारणीय वेग, व्यायाम, स्नान, अभ्यंग, व्याधिक्षमत्व ज्ञान, पूर्वकर्म, पञ्चकर्म सम्बन्धी सामान्य ज्ञान

५.२. अष्टविध परीक्षा, पंचनिदान, निम्न रोगहरुको निदान, लक्षण, चिकित्सा सम्बन्धी सामान्य ज्ञान

५.३. अग्निमान्ध, अतिसार, अम्लपित्त, आमवात, सन्धिवात, उदररोग, कामला, कास, चर्मरोग, कृमी, ग्रहणी, गृध्रसी, ज्वर, प्रवाहिका, पाण्डू, विसर्प, मूत्रकृच्छ, राजयक्ष्मा, श्वास, शुल, शोथ

५.४. बाल र स्त्री रोगः परिभाषा, स्तन्यपान, क्षीरवर्धक द्रव्य, नाभिपाक, दन्तोद्भेदकालिक व्याधि, लक्षण, चिकित्सा, उदरशूल, बालातिसार, गुदपाक, कृमि, बालशोष, फक्क, छर्दि, बाल कामला, बाल श्वसनक ज्वर, प्रतिश्याय लक्षण, सामान्य चिकित्सा

५.५. स्त्री ऋतुकाल, रज काल, रजस्वला, कष्टार्तव, श्वेतप्रदर, सूतीका रोग, कारण, लक्षण, सामान्य चिकित्सा

५.६. गर्भिणी मासानुमासिक परिचर्या, पाण्डु, कामला, शोथ, कारण, लक्षण सामान्य चिकित्सा

५.७. शल्य परिचय, व्रण शोथ, विद्रधि, सद्योव्रणका परिचय, कारण, भेद, लक्षण, चिकित्सा, अष्टविध शस्त्रकर्म, अस्थिभग्न, सन्धिच्यूत एवं प्रारम्भिक चिकित्सा ।

५.८. शालाक्य–नासागत रोग – संख्या सम्प्राप्ति, लक्षण, सामान्य चिकित्सा, प्रतिश्याय, नासागत रक्तपित्त, सूर्यावर्त, अर्धावभेदक, शीताद, दन्तशूल, कृमीदन्त, दन्तहर्ष, मुखपाक, तुण्डीकेरी शोथ, कष्ठशोथ, कर्णस्राव, कर्णशूल, पक्ष्मकोप, अभिष्यन्द, नक्तान्धका परिचय, लक्षण र सामान्य चिकित्सा

५.९. नासागत एवं कर्णगत शल्य निर्हरण विधि

६. सामुदायिक चिकित्सा

६.१. तलका रोगहरुको परिचय, निदान, लक्षण, रोकथाम र चिकित्सा बारे सामान्य ज्ञान

६.२. बिफर (Smallpox), ठेउला (Chickenpox), दादुरा (Measles), हाँडे/कर्णमूलशोथ (Mumps), भ्यागुते रोग (Diphtheria), धनुष्टंकार (Tetanus), लहरेखोकी (Whooping Cough), मष्तिष्क ज्वर (Meningitis), क्षयरोग/राजयक्ष्मा (Tuberculosis), कुष्ठरोग (Leprosy), यकृतशोथ (Hepatitis), विषमज्वर (Malaria), आउँ (Amoebiasis), कालाज्वर (Kalaazar), श्लीपद (Filaria), दाद/दद्रु (Ringworm), गण्डुस्पदक्रिमी (Roundworm), स्फितक्रिमी (Tapeworm), चूर्ना (Pinworm), अङ्कुसे जुका (Hookworm), लुतो/पामा (Scabies), प्रवाहिका (Dysentry), प्रतिश्याय (Commoncold),

मुखशोथ (Stomatitis), आमाशयगतशोथ (Gastritis), कुपोषण (Malnutrition) जन्य रोगहरुको सामान्य परिचय, निदान र चिकित्सा

६.३. समुदायमा हुने सरुवा रोगहरुको परिचय र नियन्त्रण, खोप पद्धति बारे सामान्य ज्ञान

६.४. निम्न अवस्थाहरुको प्राथमिक उपचार, कारण, लक्षण बारे ज्ञानः-कृत्रिम श्वासप्रश्वास क्रिया, ड्रेसिङ तथा वेण्डेज, रक्तस्राव, विष, सर्पविष, रेविज रोग, पानीमा डुब्नु, दग्ध, लु लाग्नु, अस्थिभग्न, सन्धिच्यूत (Dehydration), Shock, Wound

६.५. जनस्वास्थ्य वातावरणीय स्वास्थ्य, वायु, जलको ज्ञान, Carbohydrate, Protein, Fat, Mineral, Vitamin, पानी, अन्न, दूध, मासु बारे ज्ञान

७. परिवार नियोजन तथा जनसंख्याः Vital Statistics, जनसंख्या, जनगणना, मातृ–मृत्युदर, शिशु जन्म तथा मृत्युदर, परिवार नियोजनका विधिहरु र तिनका फाइदा बेफाइदाबारे ज्ञान

८. आयुर्वेद स्वास्थ्य व्यवस्थापन

८.१. नेपालमा आयुर्वेद स्वास्थ्यको विकासक्रम

८.२. आयुर्वेद सुचना प्राणाली

८.३. औषधिको भण्डारण, वितरण सम्बन्धि सामान्य ज्ञान

८.४. Job Description of Auxiliary Ayurveda Health Worker (AAHW)

प्रथम पत्रको प्रश्नसंख्या तालिका

प्रथम पत्रबाट यथासम्भव निम्नानुसार प्रश्नहरु सोधिनेछ।

भाग	खण्ड	विषयबस्तु	परीक्षा प्रणाली	अङ्कभार	प्रश्नसंख्या×अङ्क
I	A	सामान्यज्ञान	बस्तुगत बहुवैकल्पिक प्रश्न	२०	१०प्रश्न×२अङ्क =२०अङ्क
	B	सार्वजनिक व्यवस्थापन		२०	१०प्रश्न×२अङ्क =२०अङ्क
II		सेवा सम्बन्धी ज्ञान		६०	३०प्रश्न×२अङ्क =६०अङ्क

प्रथम पत्रको भाग (Part II) सेवा सम्बन्धी ज्ञान विषयका एकाईवाट यथासम्भव निम्नानुसार प्रश्नहरु सोधिनेछ।

एकाई	१	२	३	४	५	६	७	८
वस्तुगत प्रश्नसंख्या	३	३	५	५	५	५	२	२

प्रदेश लोक सेवा आयोग, कर्णाली प्रदेश

प्रदेश निजामती सेवा र स्थानीय सेवाको स्वास्थ्य सेवा, आयुर्वेद समूह, जनरल आयुर्वेद उपसमूह, सहायकस्तर चौथो तह, वैद्य वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक लिखित परीक्षाको पाठ्यक्रम

द्वितीय पत्र (Paper II): प्राविधिक विषय

(Section-A) 50 Marks

१. मौलिक सिद्धान्त

१.१. आयुर्वेद अवतरण, प्रमुख ग्रन्थ, प्रकृति, शरीर, इन्द्रिय, मन र आत्मा, दोष, भेद, स्थान, कर्म, ज्ञान, धातु उपधातु, मल, संख्या नाम, पंचमहाभूत

२. शरीर रचना र क्रिया विज्ञान

२.१. कोष, संगठन, तन्तु प्रकार, अस्थि प्रकार, संख्या, कर्म विभाजन, गणना, षडंग शरीर, सन्धि, प्रकार, कार्य, मांशपेशी, सामान्य प्रकार, नसा, स्वरयन्त्र, श्वासनली, फुफुस, मुख, दन्त, लालाग्रन्थी, अन्ननली, आमाशय, ग्रहणी, क्षुद्रान्त्र

२.२. रक्तसञ्चार प्रणाली, हृदय, मर्म, ओजधमनी, शिरा, रक्त, उत्सर्जन प्रणाली, स्त्री पुरुष प्रजननांग, पंचेन्द्रियहरुको रचना र क्रिया सम्बन्धी सामान्य ज्ञान, जीवनीय घोल (Electronic Fluid) को ज्ञान, पि.एच. मात्रा

३. द्रव्यगुण

३.१. द्रव्यगुण शास्त्र, परिचय, प्रयोजन, वर्णित पाँच एवं सात पर्दाथ, द्रव्य लक्षण, कर्म, समवाय, कारण द्रव्य, कार्य द्रव्य, वर्गीकरण, रस, गुण, वीर्य, विपाक प्रभावको परिभाषा, भेद, कर्म, विशाक्त गुण, औषधिको संग्रह, संरक्षणको ज्ञान

३.२. पारिभाषिक शब्दहरुःदीपन, पाचन, शमन, अनुलोमन, स्रंसन, भेदन, रेचन, वमन, संशोधन, छेदन, लेखन, ग्राही, स्तम्भन, रसायन, बाजीकर, व्यवायी, विकासी, मदकारी, अभिष्यन्दी, योगवाही, बृहण आदि कर्मको ज्ञान

३.३. द्रव्य नाम र सामान्य प्रयोग ज्ञानः त्रिफला, त्रिकटु, चतुरुष्ण, पञ्चकोल, षडुषण, चतुर्वीज, पंचतिक्त, लघुपञ्चमूल, वृहतपञ्चमूल, दशमूल, अष्टवर्ग, पञ्चवल्कल, पञ्चतृण, जीवनीयगण, क्षाराष्टक, उपविष, अम्लगण, चतुस्नेह, शीलाजित, रसाञ्जन

३.४. द्रव्यहरुको आमयिक प्रयोग, प्रमोज्य अंग, मात्राको सामान्य ज्ञानः आर्द्रक, आमलकी, अहिफेन, अशोक, आरग्वध, अश्वगन्धा, अर्क, इन्द्रयव, उशीर, उदूम्बर, एला, एरण्ड, कुपिलु, कुटज, कुटकी, किराततिक्त, कम्पिल्लक, कटफल, कुमारी, कुश, कास, कुष्ठ, खदिर, गुञ्जा, गुग्गुल, गुडूची, गोक्षुर, चांगेरी, चित्रक, चन्दन, जपा, जटामसी, जीरक, जातीफल, तुलसी, दुर्वा, दारुहरिद्रा, द्रोणपुष्पी, धातकी, धत्तुर, धान्यक, पिप्पली, पिपल, प्रियंगु, पाठा, पलास, पृश्निपर्णी, पुनर्नवा, बला, वृहती, बर, बरुण, बिल्व, बाकुची, बिडंग, बंशलोचन, विभीतक, भृंगराज, भूम्यामलकी, मुस्तक, मूलक, मण्डुकूपर्णी, मञ्जीष्ठा, यष्टिमधु, यवानी, रसोन, रुद्राक्ष, लवंग, लाक्षा, वचा, वत्सनाभ, वासक, सर्पगन्धा, सारिवा, हरितकी, हरिद्रा, हिंगु, त्रिवृत्त, सतुवा, पदमचाल, पाँचऔंले, केशर, मुसली, सुगन्धवाल

४. रस शास्त्र तथा भैषज्य कल्पना

४.१. रसशास्त्र परिचय र पारिभाषिक शब्द

४.२. रस (पारद), महारस (अभ्रक, माक्षिक, शिलाजित), उपरस (गन्धक, गैरिक), साधारण रस, (नवसादर, हिंगुल), सुधावर्ग (चुना, खटिका, दुग्धपाषाण, यवक्षार, सर्जिकक्षार, गोदन्ति, कपर्दक, शुक्ति, शंख, मृगश्रृंग, मयूरपुच्छ), रत्न (मोति, प्रवाल), धातु, उपधातु (मण्डुर), विष (स्थावर, जांगम), परिचय – बत्सनाभ, हरिताल,

मनशिला, शंखीया एवं उपविष (कुचिला, भल्लातक, धत्तुर, भांग, अहिफेन, गुञ्जा, अर्क) हरुको परिचय, नाम, शोधनविधि, गुणकर्म, मात्रा, प्रयोग, सहपान, अनुपानको सामान्य ज्ञान

४.३. भैषज्य कल्पनाःभैषज्य कल्पनाको परिचय, महत्व, शुद्धिकरण महत्व, औषध स्रोत, पंचविध कषाय कल्पना (निर्माण विधि, मात्रा, प्रयोग सामान्य ज्ञान)

४.३.१. चूर्ण (त्रिफला, सितोपलादि, अविपतिकर, सुदर्शन, हिंगवाष्टक, सन्दिपन, तालिसादि, पुष्यानुग)

४.३.२. वटी(योगराज गुग्गुल, कैशोरगुग्गुल, काञ्चनारगुग्गुल, त्रिफलागुग्गुल, गोक्षुरादिगुग्गुल, लाक्षादिगुग्गुल, भुवनेश्वर वटी, आरोग्यवर्धनि, कुटजघन वटी, चन्द्रप्रभा, खदिरादि, चित्रकादि)

४.३.३. अवलेह (वासावलेह, चित्रकहरीतकी, हरीद्राखण्ड, कण्टकार्यावलेह, कुटजावलेह, च्यवनप्राश)

४.३.४. अञ्जन रसाञ्जन

४.३.५. आसव/अरिष्ट (कुमरीर्यासव, द्राक्षासव, लेहासव, दशमुलारिष्ट, अशोकरिष्ट, कुटजारिष्ट, अभयारिष्ट, सारस्वतारिष्ट, लेहासव, पत्रांगासव, कनकासव)

४.३.६. घृत/तैल त्रिफला घृत, लशुन तेल, सिक्थ तेल, जात्यादि तेल, काशिषादितेल, मरीच्यादि, तुवरक तेल, महानारयण, षडविन्दु विल्वतेल गुण, मात्रा, प्रयोग बारे सामान्य ज्ञान

४.३.७. मलहमः दद्रुविद्रावण मलहम, गन्धकाद्य मलहम आदिको निर्माण, गुण, मात्रा, प्रयोग बारे सामान्य ज्ञान

(Section-B) 50 Marks

५. स्वस्थवृत्त निदान चिकित्सा

५.१. स्वस्थवृत्तको परिभाषा, स्वास्थ्य लक्षण, रोग कारण, लक्षण, दिनचर्या, ऋतुचर्या, जनपदोध्वंश, ओकसात्म्य, धारणीय अधारणीय वेग, व्यायाम, स्नान, अभ्यंग, व्याधिक्षमत्व ज्ञान, पूर्वकर्म, पञ्चकर्म सम्बन्धी सामान्य ज्ञान

५.२. अष्टविध परीक्षा, पंचनिदान, निम्न रोगहरुको निदान, लक्षण, चिकित्सा सम्बन्धी सामान्य ज्ञान

५.३. अग्निमान्ध, अतिसार, अम्लपित्त, आमवात, सन्धिवात, उदररोग, कामला, कास, चर्मरोग, कृमी, ग्रहणी, गृध्रसी, ज्वर, प्रवाहिका, पाण्डू, विसर्प, मूत्रकृच्छ, राजयक्ष्मा, श्वास, शुल, शोथ

५.४. बाल र स्त्री रोगः परिभाषा, स्तन्यपान, क्षीरवर्धक द्रव्य, नाभिपाक, दन्तोद्भेदकालिक व्याधि, लक्षण, चिकित्सा, उदरशूल, बालातिसार, गुदपाक, कृमि, बालशोष, फक्क, छर्दि, बाल कामला, बाल श्वसनक ज्वर, प्रतिश्याय लक्षण, सामान्य चिकित्सा

५.५. स्त्री ऋतुकाल, रज काल, रजस्वला, कष्टार्तव, श्वेतप्रदर, सूतीका रोग, कारण, लक्षण, सामान्य चिकित्सा

५.६. गर्भिणी मासानुमासिक परिचर्या, पाण्डु, कामला, शोथ, कारण, लक्षण सामान्य चिकित्सा

५.७. शल्य परिचय, व्रण शोथ, विद्रधि, सद्योव्रणका परिचय, कारण, भेद, लक्षण, चिकित्सा, अष्टविध शस्त्रकर्म, अस्थिभग्न, सन्धिच्यूत एवं प्रारम्भिक चिकित्सा ।

५.८. शालाक्य–नासागत रोग – संख्या सम्प्राप्ति, लक्षण, सामान्य चिकित्सा, प्रतिश्याय, नासागत रक्तपित्त, सूर्यावर्त, अर्धावभेदक, शीताद, दन्तशूल, कृमीदन्त, दन्तहर्ष, मुखपाक, तुण्डीकेरी शोथ, कष्ठशोथ, कर्णस्राव, कर्णशूल, पक्ष्मकोप, अभिष्यन्द, नक्तान्धका परिचय, लक्षण र सामान्य चिकित्सा

५.९. नासागत एवं कर्णगत शल्य निर्हरण विधि

६. सामुदायिक चिकित्सा

६.१. तलका रोगहरुको परिचय, निदान, लक्षण, रोकथाम र चिकित्साबारे सामान्य ज्ञान

६.२. बिफर (Smallpox), ठेउला (Chickenpox), दादुरा (Measles), हाँडे/कर्णमूलशोथ (Mumps), भ्यागुते रोग (Diphtheria), धनुष्टंकार (Tetanus), लहरेखोकी (Whooping Cough), मष्तिष्क ज्वर (Meningitis), क्षयरोग/राजयक्ष्मा (Tuberculosis), कुष्ठरोग (Leprosy), यकृतशोथ (Hepatitis), विषमज्वर (Malaria), आउँ (Amoebiasis), कालाज्वर (Kalaazar), श्लीपद (Filaria), दाद/दद्रु (Ringworm), गण्डुस्पदक्रिमी (Roundworm), स्फितक्रिमी (Tapeworm), चूर्ना (Pinworm), अङ्कुसे जुका (Hookworm), लुतो/पामा (Scabies), प्रवाहिका (Dysentry), प्रतिश्याय (Commoncold), मुखशोथ (Stomatitis), आमाशयगतशोथ (Gastritis), कुपोषण (Malnutrition) जन्य रोगहरुको सामान्य परिचय, निदान र चिकित्सा

६.३. समुदायमा हुने सरुवा रोगहरुको परिचय र नियन्त्रण, खोप पद्धति बारे सामान्य ज्ञान

६.४. निम्न अवस्थाहरुको प्राथमिक उपचार, कारण, लक्षण बारे ज्ञानः-कृत्रिम श्वासप्रश्वास क्रिया, ड्रेसिङ तथा वेण्डेज, रक्तस्राव, विष, सर्पविष, रेविज रोग, पानीमा डुब्नु, दग्ध, लु लाग्नु, अस्थिभग्न, सन्धिच्यूत (Dehydration), Shock, Wound

६.५. जनस्वास्थ्य वातावरणीय स्वास्थ्य, वायु, जलको ज्ञान, Carbohydrate, Protein, Fat, Mineral, Vitamin, पानी, अन्न, दूध, मासुबारे ज्ञान

७. परिवार नियोजन तथा जनसंख्याः Vital Statistics, जनसंख्या, जनगणना, मातृ–मृत्युदर, शिशु जन्म तथा मृत्युदर, परिवार नियोजनका विधिहरु र तिनका फाइदा बेफाइदाबारे ज्ञान

८. आयुर्वेद स्वास्थ्य व्यवस्थापन

८.१. नेपालमा आयुर्वेद स्वास्थ्यको विकासक्रम

८.२. कर्णाली प्रदेश निजामती सेवा ऐन, २०८० र नियमावली, २०८० तथा स्थानीय सेवा (गठन तथा सञ्चालन) ऐन, २०८१ र नियमावली, २०८१ (आचरण, विदा, सजाय, स्तरवृद्धि, सरुवा, बढुवा)

८.३. आयुर्वेद सुचना प्राणाली

८.४. औषधिको भण्डारण, वितरण सम्बन्धि सामान्य ज्ञान

८.५. Job Description of Auxiliary Ayurveda Health Worker (AAHW)

द्वितीय पत्रको प्रश्नसंख्या तालिका

द्वितीय पत्रका एकाईहरूबाट यथासम्भव निम्नानुसार विषयगत प्रश्नहरु सोधिनेछ।

खण्ड	Section-A				Section-B			
एकाई	१	२	३	४	५	६	७	८
छोटो प्रश्न	१	१	२	२	२	२	१	१
लामो प्रश्न	१			१	१	१		

३. अन्तिम चरण: कम्प्युटर सीप परीक्षण

विषय: कम्प्युटर सीप परीक्षण (Computer Skill Test)

विषय	पूर्णाङ्क	विषयवस्तु शीर्षक	अङ्क	समय
कम्प्युटर सीप परीक्षण (Computer Skill Test)	१०	Nepali Typing	२.५ अङ्क	५ मिनेट
		English Typing	२.५ अङ्क	५ मिनेट
		Word processing/Ms Word	२.५ अङ्क	१० मिनेट
		Electronic Spreadsheet	२.५ अङ्क	
जम्मा			१० अङ्क	२० मिनेट

Contents

1. MS Word (0.5×3=1.5 Marks and 1×1=1 Mark)
   a. Creating, saving and opening documents
   b. Typing in Nepali and English
   c. Text formatting (Font, Size, Color, Underline, Italic, Bold, etc.) and paragraph formatting (alignment, indentation, spacing)
   d. Inserting Header, Footer, Page Number, Table, Pictures, Shapes, Hyperlink, Bookmark, Text Box, Symbol and Equation.
   e. Page Layout (margin, page size, orientation, Watermark, Page Borders, Columns) previewing and printing of documents
2. Electronic Spreadsheet (0.5×3=1.5 Marks and 1×1=1 Mark)
   a. Text formatting (Font, Size, Color, Underline, Italic, Bold, etc.)
   b. Page setting (margin, page size, orientation) previewing and printing of documents
   c. Formatting the data
   d. Using Basic Functions (SUM, MAX, MIN, AVERAGE)
   e. Using charts

अंग्रेजी र नेपाली Typing Skill Test को लागि निर्देशन

१. नेपाली Typing Skill Test को लागि १५० शब्दको एउटा Text दिइनेछ र देहाय अनुसार अङ्क प्रदान गरिनेछ।

शुद्ध शब्द प्रतिमिनेट (Correct Words/Minute)	पाउने अङ्क
३ भन्दा कम शुद्ध शब्द प्रतिमिनेट वापत	० अङ्क
३ वा सो भन्दा बढी र ६ भन्दा कम शुद्ध शब्द प्रतिमिनेट वापत	०.२५ अङ्क
६ वा सो भन्दा बढी र ९ भन्दा कम शुद्ध शब्द प्रतिमिनेट वापत	०.५० अङ्क
९ वा सो भन्दा बढी र १२ भन्दा कम शुद्ध शब्द प्रतिमिनेट वापत	०.७५ अङ्क
१२ वा सो भन्दा बढी र १५ भन्दा कम शुद्ध शब्द प्रतिमिनेट वापत	१.०० अङ्क
१५ वा सो भन्दा बढी र १८ भन्दा कम शुद्ध शब्द प्रतिमिनेट वापत	१.२५ अङ्क
१८ वा सो भन्दा बढी र २१ भन्दा कम शुद्ध शब्द प्रतिमिनेट वापत	१.५० अङ्क
२१ वा सो भन्दा बढी र २४ भन्दा कम शुद्धशब्द प्रतिमिनेट वापत	१.७५ अङ्क
२४ वा सो भन्दा बढी र २७ भन्दा कम शुद्ध शब्द प्रतिमिनेट वापत	२.०० अङ्क
२७ वा सो भन्दा बढी र ३० भन्दा कम शुद्ध शब्द प्रतिमिनेट वापत	२.२५ अङ्क
३० वा सो भन्दा बढी शुद्ध शब्द प्रतिमिनेट बापत	२.५० अङ्क

२. English Typing Skill Test को लागि २०० शब्दको एउटा Text दिइनेछ र देहायअनुसार अङ्क प्रदान गरिनेछ।

शुद्ध शब्द प्रतिमिनेट (Correct Words/Minute)	पाउने अङ्क
६ भन्दा कम शुद्ध शब्द प्रतिमिनेट वापत	० अङ्क
६ वा सो भन्दा बढी र ९ भन्दा कम शुद्ध शब्द प्रतिमिनेट वापत	०.२५ अङ्क
९ वा सो भन्दा बढी र १२ भन्दा कम शुद्ध शब्द प्रतिमिनेट वापत	०.५० अङ्क
१२ वा सो भन्दा बढी र १५ भन्दा कम शुद्ध शब्द प्रतिमिनेट वापत	०.७५ अङ्क
१५ वा सो भन्दा बढी र १८ भन्दा कम शुद्ध शब्द प्रतिमिनेट वापत	१.०० अङ्क
१८ वा सो भन्दा बढी र २१ भन्दा कम शुद्ध शब्द प्रतिमिनेट वापत	१.२५ अङ्क
२१ वा सो भन्दा बढी र २४ भन्दा कम शुद्ध शब्द प्रतिमिनेट वापत	१.५० अङ्क
२४ वा सो भन्दा बढी र २७ भन्दा कम शुद्ध शब्द प्रतिमिनेट वापत	१.७५ अङ्क
२७ वा सो भन्दा बढी र ३० भन्दा कम शुद्ध शब्द प्रतिमिनेट वापत	२.०० अङ्क
३० वा सो भन्दा बढी र ३३ भन्दा कम शुद्ध शब्द प्रतिमिनेट वापत	२.२५ अङ्क
३३ वा सो भन्दा बढी शुद्ध शब्द प्रतिमिनेट बापत	२.५० अङ्क

३. नेपालीमा दिइएको Text लाई अनिवार्य रुपमा युनिकोड (रोमानाइज्ड वा ट्रेडिसनल) मा टाइप गर्नुपर्नेछ।

४. अंग्रेजी र नेपाली Typing मा दिइएको Text लाई आधार मानि टाइप गरेको Text सँग भिडाई परीक्षण गरिनेछ। दिइएको अंग्रेजी वा नेपाली Text मा उल्लेखित स्थान बमोजिम परीक्षार्थीहरूले आफ्नो Text मा Punctuation टाइप नगरेको पाइएमा त्यसको शब्दमा गणना गरिने छैन। तत्पश्चात, निम्न Formula प्रयोग गरी शुद्ध शब्द प्रतिमिनेट (correct words/minute) निकालिनेछ।

Formula: शुद्ध शब्द प्रति मिनेट (correct words/minute) = $\frac{\text{(Total words typed} - \text{Wrong words)}}{5}$

समाप्त